

kao takvoj već u klišeima i stereotipima koji su iz nje izvedeni i politički funkcionalizovani. Nije naravno nikakva misao kada akademik izražava mržnju prema Zapadu i zapadnoj kulturi, kao što nije nikakva misao kada se mržnja okreće protiv Istoka i istočno-pravoslavne kulture i njenih vrednosti. Postoji čitav niz, poseban "cvetnik", takve misli koja se nadahnjuje Nikolajem koga je P. Palavestra ocenio u svojoj *Istoriji novije srpske književnosti* (SKZ Beograd 1995) kao kompilatora neobičnog tipa. Tako kod poznatog organicističkog mislioca Amfilohija nalazimo obilje varijacija po Nikolaju za koga on naglašava da je bukvalno nedodirljiv budući da se može biti "samo s njim ili protiv njega". Isti mislilac razmišlja o poturicama i njihovim opasnijim savremenim nastavljačima među koje ubraja i sve one koji drugačije misle. "Hoće Bog nešto veliko od ovoga naroda", kaže Amfilohije, "kada ga stavlja na ovakva iskušenja" i to za vreme ratnih godina.

Funkcionalizacija organske misli je jedna činjenica koja bi u proučavanju srpske organske misli morala da dobije značajnije mesto. Ona to mesto još uvek nema što se opaža po posledicama u društvu koje se ne otvara za druge i drugačije pristupe. Inače, nije sporno da je organicistička misao deo kulturne baštine i da bi se kao takva morala izučavati. Nisu političke stranke "novijeg datuma", ali se u atmosferi zatvorene zajednice to može učiniti tačnim – pluralizam mora imati svoju osnovu u pluralizmu duhovnog otvaranja koje u našim uslovima i podalje od modernizacijskih tokova uveliko kasni.

Stereotipi i opšta mesta.

U svakom pokušaju nalaženja izvora i otkrivanja značenja konzervativne misli – evropske ili ruske, te naše "nacionalne" – otvaraju se problemi koji su samo na prvi pogled jednostavni. O tome govore poznata dela savremenih francuskih istraživača ili pak ruskih koji su sumu značenja počeli da čitaju na najširem planu. S teškoćom koju smo pomenuli ne suočavaju se samo oni koji se lako opredeljuju za konzervativni obrazac mišljenja, slede ga ideološki dosledno i skoro i da ne zapažaju kako se stereotipi ponavljaju i kako se pretvaraju u čitavu sumu *opštih mesta* koja nude privid lakog čitanja i vrednovanja. Oni pak koji se odlučuju da tu misao kritički prosuđuju ili vrednuju nailaze na teškoće koje nikako nisu jednostavne. Teškoće se vide prilikom otkrivanja izvora u bukvalnom značenju reči – što je relativno lako – ali posebno u nalaženju istočnika – reč je arhaična ali ovde nužna – a to su često pomenuta mesta koja se ponavljaju i koja različiti autori pozajmljuju jedni od drugih. Kliše i stereotipi su rasuti na širokoj skali pa se podrazumeva tekstualna analiza – što smo mi na određenim primerima i pokazali. Problem je, međutim, u tome što se kliše "sele" i nedostaje znak navoda gde bi mu po prirodi stvari bilo mesto. Kod najnovijih srpskih konzervativnih mislilaca može se slediti čitav "cvetnik" koji populistički ideolozi vremenom dopunjavaju što se vidi, recimo, na primerima Ćosićeve "misli". Po sebi se razume da varijacije nemaju vrednost izvorne misli koja je jednom izrečena kod J. de Mestra ili L. Bonala još u XVIII veku, ili kasnije, u delima slovenofilskih mislilaca. Uvek se u nekoj vrsti podteksta otkviraju stari mislioci, ali se trag lako gubi u složenom spletu varijacija koje slede stereotip i kliše. Videli smo kako E. Sioran naglašava da se u novije vreme nijedna škola mišljenja, koterija ili crkva ne poziva na starog J. de Mestra, ali to je samo prividno tačno. Neokonzervativni mislioci – posebno Rusi i Srbi – neposredno ističu starog francuskog mislioca kao svog učitelja. Da je to tako može se proveriti i po izvorima i po istočnicima, odnosno po varijacijama iz kojih misao proističe.

Za primerima ni ovoga puta ne treba daleko ići i problem koji pominjemo je zaista otvoren.

Skoro po pravilu – i više nego što bi se pomislilo – u podtekstu srećemo starog J. de Mestra koji je svoja razmišljanja o velikoj revoluciji izrekao u nekoj vrsti providencijalnog nadahnuća. Potonji mislioci u svemu slede njegovu ideju ali bez snage onog nadahnuća čoveka koji je osećao da se suočava s nečim što istorija običnim smrtnicima ne pruža često. Tako nastaju kliše i, tako se obrazuje stereotip koji se kasnije upotrebljava, pa naravno i troši. Emil Faguet u svom delu o moralu u politici ističe neke karakteristike koje će važiti i za nastavljače pomenutog mislioca. On je – kaže E. Faguet – "zagriženi apsolutista, raspomamljeni i ostrašćeni legitimista i teokrata" koji stvara poznati obrazac